

SOCIALE TANDHEELKUNDE

DE TANDHEELKUNDE IN DE 20e EEUW

HAAR PROBLEMEN

VIII

DOOR DR. CH. F. L. NORD

Slot

Het zou weinig moeite kosten deze beschouwingen nog een tijdlang voort te zetten, maar wij vrezen dan te veel in details af te dalen, wat niet in de bedoeling heeft gelegen bij het schrijven van deze reeks artikelen.

Wanneer wij derhalve thans een poging wagen om — resumerende — een constructief beeld voor de toekomst te geven, dan kan moeilijk iets anders worden vastgesteld, dan dat voor de *sociale tandheelkunde* de enige hoop gelegen is in de *preventie*; dat wil dus praktisch zeggen in het zoveel mogelijk steunen van *wetenschappelijk onderzoek* en het toepassen van de daaruit verkregen resultaten.

Men kan constateren dat er een tandartsentekort is, maar even zeker is het, dat het aantal tandartsen nooit zodanig is op te voeren dat dit aan een reële vraag naar hulp zou kunnen voldoen.

En kòn het dit wèl, dan zouden de beschikbare financiën der ziekenfondsen zulks niet toelaten; ook daarover behoeft men zich geen enkele illusie te maken.

De politieke afleidingskreet: „Dental Nurses” of hoe men deze jongedames ook wil noemen, kan men in dit verband niet au sérieux nemen, omdat een ieder die hier even ernstig over nadentkt moet begrijpen, dat een dergelijke groep nimmer een *oplossing* van het probleem kan zijn, hoogstens een geringe vermindering van het werk van de tandarts.

Dit geldt a fortiori voor het inschakelen van tandtechnici, en voor de historicus-odontoloog, die later deze eeuw zal beschrijven, is er geen belangwekkender onderwerp dan juist dit, omdat het een zó fel licht werpt op de hedendaagse zeden en opvattingen, dat wij hier nog nader op terugkomen, ook omdat een zeer recente Eerste Kamerzitting daartoe de meest ongezochte mogelijkheid biedt.

Gezien de Nederlandse situatie, kan men wel zonder kans op tegenspraak vaststellen, dat ernstig gestreefd zal moeten worden naar vergroting van het aantal tandartsen en toevoeging van zoveel mogelijk bruikbare en economische hulpmiddelen, nièt echter dat daarmee een einde zou komen aan de bestaande moeilijkheden.

Deze vermeerdering zal alleen dan mogelijk zijn, wanneer de opleiding wordt uitgebreid door onderwijs ook aan andere Universiteiten dan alleen Utrecht en Groningen.

Niet slechts dat deze laatste de stroom niet zouden kunnen opvangen, ook zou — bij een grote toevloed van studenten — en gezien de ziekenfondsrechten der verzekerden, het aantal patiënten zeer waarschijnlijk ten enenmale onvol-

doende zijn voor de klinische afdelingen, met uitzondering wellicht van de chirurgische.

Een ernstige poging zal echter in ieder geval dienen te worden gedaan, enerzijds om de efficiency van de verplichte minimum zes jaren onderwijs zo hoog mogelijk op te voeren, anderzijds om al die maatregelen te nemen die er toe kunnen leiden dat de studie door de overgrote meerderheid der studenten ook in zes jaren kan worden volbracht.

Daarnaast zal men dienen in te zien dat de jonge tandarts, hoe voortreffelijk ook opgeleid, tijd nodig heeft om zich te kunnen aanpassen aan het tempo dat de praktijk van de sociale tandheelkunde van hem verlangt en dit zou naar de mening van de schrijver kunnen geschieden door het onder leiding laten werken in de Militair-Tandheelkundige Dienst en voor degenen die niet onder de dienstplicht vallen, het jus practicandi eerst na een zelfde periode als de dienstdtijd toe te staan, wanneer aangetoond kan worden dat men in die tijd onder bevoegde leiding de tandheelkunde, dan wel een deel daarvan heeft uitgeoefend, hetzij als assistent aan een Universiteit of anderszins erkende kliniek, hetzij in een tandheelkundige praktijk die te goeder naam en faam bekend staat.

Ook wanneer dit alles zou zijn verwezenlijkt, zal men toch dienen te begrijpen dat ook dan niet voldaan zal kunnen worden aan een vraag die door kosteloosheid van de hulp en door propaganda, op dusdanige wijze zou kunnen worden gestimuleerd, dat zij ver uit zou gaan boven de werkelijk bestaande verlangens van de massa.

Men zal het nuchtere feit onder het oog moeten zien, dat het gedeelte der bevolking, dat door de eeuwen heen zich nimmer heeft bekommerd om de toestand van zijn gebit en dit ook thans niet doet, slechts geleidelijk uitgebreide tandheelkundige hulp deelachtig zal kunnen worden en dat het volksmisleiding is, het anders te willen voorstellen! Wellicht is hier ook de verklaring te vinden voor het merkwaardige feit, dat degenen die zich bij uitstek beschouwen als vertegenwoordigers van „het volk”, dit volk zo gaarne gelukkig willen maken met hulp van de tweede of de derde rang of erger!

Dit geldt ook voor de jeugdverzorging! Men kan hier de zo noodzakelijke propaganda voeren en overal *tandheelkundig schooltoezicht instellen*; men dwinge echter niet een elkeen tot behandeling, wetende dat een belangrijk percentage later zal afvallen, waardoor de hulp vergeefs is geweest, hulp die men dan heel wat beter had kunnen verschaffen aan diegenen die haar weten te waarderen.

Vraagt men zich nu af: is dat dan werkelijk alles wat de tandheelkunde thans als toekomstbeeld kan aanbieden, dan luidt het antwoord: Neen, zeker niet, er is veel meer en beter!

De problemen van de aandoeningen van de mondholte zijn sociaal gezien: de tandcaries, de orthodontische afwijkingen en de parodontose. Wanneer men de beide eerste onder de knie zou hebben, zou de laatste ongetwijfeld aanzienlijk in belangrijkheid verminderen. Gelukkigerwijze kan men constateren dat op dit gebied inderdaad heel wat meer mogelijk is dan enige decennia geleden.

Voor wat betreft de bestrijding der tandcaries zal men dienen te onderscheiden: verdediging en aanval, een verschil dus van prophylaxe of therapie dat bij het onderzoek van de mogelijkheden — sociaal gezien — gemeenlijk uit het oog wordt verloren.

De verdediging brengt mede, het bevorderen van de ontwikkeling van kerngezond glazuur dat — ideaal gesproken — zou moeten voeren tot cariesimmunitet; de aanval zal moeten zoeken naar middelen om de cariesverwekkende factoren het verwoestende werk onmogelijk te maken.

Over die verdediging heeft met name alweer K a n t o r o w i c z de latere jaren veel gepubliceerd en volgens hem mag men stellig een zeer belangrijke verbetering van de glazuurvorming tegemoet zien, indien een efficiënte rachitisprophylaxe voor de massa kan worden ingevoerd. En ofschoon deze stelling als iedere frappante nieuwigheid met grote skepsis is ontvangen, blijkt uit onderzoek en statistiek steeds meer dat ook hier, deze pionier op het gebied der sociale tandheelkunde, wel eens sneller gelijk kon krijgen dan men momenteel uit de literatuur zou veronderstellen.

Wat de aanval aangaat, is de laatste jaren vrijwel afdoende gebleken dat ons middelen ten dienste staan om de cariesfrequentie aanzienlijk te doen dalen; de benodigde gelden hiervoor ter beschikking te stellen lijkt ons veel logischer dan deze praktisch te doen verloren gaan door ondoelmatige hulpverlening.

Ook voor de orthodontie mag dit optimisme gelden. Al heeft dan ook het onderzoek in de meeste landen uitgewezen, dat 60 % der kinderen orthodontische afwijkingen heeft, waarvan ten minste de helft ernstige, kan worden vastgesteld dat een zeer groot gedeelte deze afwijkingen het gevolg is van *exogene* factoren, hetgeen dus wil zeggen dat zij te voorkómen zijn!

Indien bevestigd wordt — hetgeen voor schrijver dezes vrijwel vaststaat — dat de afwijkingen in het melkgebit nagenoeg *zonder uitzondering* haar oorsprong vinden in af te leren gewoonten, gewoonten die vroeger niet bestonden, waardoor die afwijkingen dan ook niet voorkwamen, dan wordt de taak van de toekomstige orthodontist heel wat eenvoudiger en de oplossing van het vraagstuk — sociaal bezien — eveneens.

En aangezien de paradontose verschijnselen, zonder twijfel veelal het gevolg zijn van occlusie misère, met als oorzaak tandcaries en gebitsverschuivingen, is het duidelijk dat indien de beide eerste vraagstukken in ernst verminderen, dit ook voor het derde het geval zal zijn.

Dit optimisme is echter alleen dan gerechtvaardigd, wanneer deze problemen worden behandeld met de ernst, de kennis en de objectiviteit die zij verdienen en hier is het dat helaas bijzonder weinig reden tot vertrouwen gewettigd is.

Want wie in latere jaren zich zal gaan verdiepen in de wijze waarop de verantwoordelijke organen zich met de tandheelkunde hebben bezig gehouden, zal moeilijk kunnen begrijpen dat dit alles mogelijk was, al moge dan waar zijn dat dit niet alleen voor de tandheelkundige vraagstukken gold en geldt.

Dwazer, ergerlijker en onverantwoordelijker dan wat zich de laatste dertig jaren op tandheelkundig terrein heeft afgespeeld, is wel moeilijk denkbaar. Het zou veel te ver voeren om uit kasten vullende dossiers hier ook maar een deel van het melodrama te beschrijven dat door schrijver dezes in dit tijdschrift in de loop der jaren bij voortduring is behandeld onder het motto:

„Das eben ist der Fluch der bösen Tat

Dass sie — fortzeugend — immer Böses muss gebären“!

Het komt — zeer in het kort — hierop neer dat in 1913 een wijziging van de Wet op de Tandheelkunde het onder meer volstrekt duidelijk maakte, dat ook de prothetische behandeling van de patiënt, vanwege de belangen van de Volksgezondheid (lees: ter bescherming van de patiënt) uitsluitend aan arts of tandarts werd toevertrouwd.

Toen dientengevolge de onbevoegden — voor zover zij werden vervolgd — moesten worden veroordeeld en een uitspraak van de Hoge Raad in 1920 dit zeer nadrukkelijk bevestigde, begon de campagne der onbevoegden voor „een herstel van onrecht”, dat wilde zeggen voor het feit dat in 1913 voor hen geen overgangsbepaling zou zijn gemaakt.

En ofschoon volstrekt vaststond, dat reeds sedert de Wet van 1876 tandtechnici waren vervolgd wegens onbevoegde uitoefening van de tandheelkunde — ook op grond van prothetische behandelingen — werd in 1926 een Wet voorgesteld en door de Kamer (zij het „met lange tanden”) aangenomen, omdat men meende van een zeker „gewoonterecht” te kunnen spreken, zij het dan ook, dat beezen werd dat in 1913 door de toenmalige Minister een overgangsbepaling wel degelijk onder het oog was gezien, doch afgewezen.

Maar het ging nu volgens de Bewindsman slechts om *enkele* personen „die uit hun brood gestoten zouden worden” (vijf of zes) en daarvoor zwichte de Kamer. Vanaf dat moment begon wat in dit Tijdschrift destijds is genoemd „Het Schandaal aan het Departement van Arbeid”.

Het Departement deelde met kwistige hand vergunningen uit aan wie er maar om vroeg, zodat de 5 à 6, een goede 160 waren geworden! De Minister trachtte tevergeefs zijn Departement te beschermen; in de bijzonder verontwaardigde Tweede Kamer kwam ter sprake dat er zo iets bestond als „strafrechterlijke verantwoordelijk van een Minister” en de Bewindsman werd door een met algemene stemmen aangenomen motie gedwongen tot het terugnemen van de onwettig uitgereikte bevoegdheden, en na het indienen en aanvaarden van een nieuw Wetje werd — na een onderzoek door een Staatscommissie — de overgrote meerderheid der verleende bevoegdheden weer ingetrokken!

Dan begint de parlementaire klucht van de één en andermaal „gedupeerden”; Wetje volgt op Wetje en naarmate de verschillende Ministers meer of minder au fait en krachtig waren, werd er — uit overwegingen die bijzonder weinig met de zo geroemde „Volksgezondheid” te maken hadden, steeds meer van de oorspronkelijk „afgewezenen” weer toegelaten totdat thans niet alleen ook de allerlaatsten, die indertijd gedupeerd waren omdat zij op 13-jarige leeftijd „gebroodroofd” waren (!) zijn aanvaard, maar men zelfs een nieuwe groep heeft ontdekt, die evenzeer als dupe kan worden aangemerkt, omdat zij in die dertig jaren met meer of minder succes aan alle justitiële vervolging het hoofd heeft weten te bieden!

Met andere woorden: wanneer iemand met succes gedurende vele jaren het brood van zijn buurman steelt en zich daarmee weet te voeden, dan is het niet alleen onrechtvaardig hem daarvoor te straffen, maar dient men hem op grond van „gewoonterecht” te belonen door hem toe te staan ook voortaan straffeloos brood te kapen!

Het juridisch belangwekkende in dit geval is voor de Nederlandse staatsburger, dat het mogelijk blijkt dat een Departement gedurende al deze jaren, in overleg met het Ministerie van Justitie al of niet opdracht tot vervolging kan geven, dan wel de Parketten kan verzoeken géén vervolging toe te passen.

Uit dit alles resulteert dan „het Gewoonterecht” dat vrijspraak en beloning ten gevolge heeft, hetgeen in ons vaderland dus inderdaad een „Gewoonte” is geworden, maar ons inziens met „Recht” bijzonder weinig te maken heeft, en waarbij men zich verbaast dat hiertegen van juridische zijde niet sterker is geprotesteerd.

Het — voorlopig — laatste tafereel heeft zich dezer dagen afgespeeld in de Eerste Kamer, waar in juli j.l. het zoveelste wetsontwerp aan de orde was: „Aanvullende Bepalingen tot het Verlenen van de Bevoegdheid van Tandheelkundige”. Er staat achter (3841), maar dit is vermoedelijk symbolisch bedoeld!

Wij geloven dat het nuttig is om enige opmerkingen uit het Verslag aan de vergetelheid te ontrukken en wij vinden dan onder meer:

De heer C a m m e l b e e k:

„Daar komt bij dat ik niet altijd begrijp, dat er van de zijde van de tandartsen tegen wordt geprotesteerd dat de mogelijkheid wordt opengelaten dat anderen dan zij, die dus geen universitaire of daarmee gelijk te stellen opleiding hebben genoten, op hun gebied werkzaam zijn.”

„De doorsnee advocaat in Nederland heeft er bepaald geen bezwaar tegen, de rechtskundige adviseur op het juridische werkterrein toe te laten.”

Zou de „doorsnee advocaat in Nederland” er ook geen bezwaar tegen hebben wanneer de rechtskundige adviseur de rechterstoel usurpeerde?

Minister S u u r h o f f:

„Hier vind ik de gehele Commissie van Voorbereiding voor dit Wetsontwerp uit de Tweede Kamer aan mijn zijde. Namens die commissie heeft nl. de voorzitter het volgende verklaard:

Het openen van de mogelijkheid alsnog tot uitbreiding te komen van het aantal tandheelkundigen boven het aantal in deze wet gesteld, schept consequenties die uit een oogpunt van volksgezondheid niet zijn te aanvaarden.”

De heer M a t s e r:

„Waar het over gaat, is zeker niet de vraag, of aan summier opgeleide tandtechnici dezelfde bevoegdheid moet worden gegeven als aan de tandartsen. Een dergelijke opvatting is hier zeker niet verdedigd en het is zeker niet mijn bedoeling een dergelijke opvatting aan de orde te stellen. Integendeel, enz. . . .

De heer C a m m e l b e e k:

„Ik wil bezien, wat er voor die groep (van 40) en voor anderen buiten die veertig te doen valt, wanneer de nota, waarover zo dikwijls gesproken is, er is.”

„De Minister heeft gezegd, dat, wanneer hij een regeling op dit punt treft op basis van de nota, gevolgd door een debat in de Tweede Kamer, hij de medewerking van de tandartsen nodig heeft. Dit acht ik toch een ietwat dubieuze stelling. Aan de ene kant zou ik het zeker

waarderen wanneer die medewerking van de zijde van de tandartsen er zou zijn, maar ik ben er bepaald niet door geïmponeerd, wanneer die medewerking er niet komt, en wel om de redenen die ik in eerste termijn heb gesteld, in het bijzonder, omdat ik er niet van overtuigd ben, dat de collectiviteit van de tandartsen — individuele uitzonderingen daargelaten — niet de neiging zal hebben, het centraal stellen van het belang van de patiënt te gebruiken als een rookgordijn voor bepaalde pecuniaire aanspraken. Ik zou het overigens waarderen, wanneer een medewerking van die zijde verkregen zou worden en daarom vind ik het zo belangrijk, dat die nota er zo snel mogelijk komt. Het kan immers zijn, dat het resultaat van de discussie in de Staten Generaal voor de Minister een ruggesteun zal kunnen zijn met betrekking tot het overleg, dat hij nadien met de Vereniging van Tandartsen zal moeten voeren.”

„Hoe stelt men zich de toekomst van de tandheelkundige verzorging van het Nederlandse volk voor? Alleen door tandartsen of door tandartsen en anderen, bijv. tandheelkundigen, en wat zullen de eisen van bevoegdheid en ethiek met betrekking tot die tandheelkundigen zijn?”

Minister **S u r h o f f**:

„Toen de Commissie Tandheelkundige Vraagstukken, door de heer Joekes ingesteld, met niets meer te voorschijn kwam, heb ik gezegd: laten wij stoppen en laten wij het gehele, zeer complexe probleem van de tandheelkundige verzorging aan de Gezondheidsraad toevertrouwen.

De Gezondheidsraad heeft mij medegedeeld — anders had ik dat niet kunnen zeggen — dat ik zijn rapport over dit probleem zeer binnenkort zal kunnen verwachten.”

Z e v e n S e n a t o r e n:

„Ondergetekenden stellen voor de stemming over het wetsontwerp te verdagen, totdat de toegezegde Nota inzake de tandheelkundige behandeling van het Nederlandse Volk bij de Staten Generaal is ingediend en behandeld.”

Verworpen met 31 tegen 27 stemmen.

Wetsontwerp aangenomen.

In Hannibal's tijd ging, terwijl de Senaat beraadslaagde, Saguntum verloren en dat heeft men de Romeinse Senaat zo kwalijk genomen dat heden nog iedere schooljongen dit behoort te weten! Wij huiveren, wanneer wij ons trachten in te denken wat die Romeinen verloren zouden achten wanneer de Nederlandse Senaat beraadslaagt.

Wel echter weten we nu dat onze Staten Generaal met de grootst mogelijke spanning zit te wachten tot de Minister de beloofde Nota van de Gezondheidsraad zal overleggen, welke Nota het antwoord zal bevatten, op al die problemen waarvoor totnutoe nog niemand een oplossing heeft weten te vinden, zoals wij menen in deze serie artikelen te hebben kunnen vaststellen en aantonen.

En hoeveel vertrouwen wij ook hebben in zowel de bekwaamheid als in de bestuurskracht van de huidige Bewindsman, wij vragen ons toch niet zonder verbaasde belangstelling af, waar de Gezondheidsraad al deze wijsheid vandaan moet halen.

Naar ons beste weten, bevat dit lichaam één tandarts als lid en deze is dan ook docent in de Sociale Tandheelkunde.

Maar ons is medegedeeld dat hij van enigerlei Nota aan de Minister hoegenaamd niets afweet. Men zoekt het dus klaarblijkelijk òf alweer in de wijsheid van diegenen wier oordeel niet door feitenkennis wordt vertroebeld, òf wel men beschikt over een aantal „Geheimraden”, wier deskundigheid niet naar buiten mag blijken!

In ieder geval zal dus deze — spoedig te verschijnen — Nota nièt een oordeel bevatten dat in de openbaarheid door de zeef van erkende specialisten is gegaan en zodoende bij voorbaat op het gezag berust van een groot aantal in deze onderwerpen belang stellende deskundigen. Laten wij hopen dat daaruit volgt dat de Nota zò voortreffelijk zal zijn gedocumenteerd dat zij geen kritiek behoeft te vrezen.

Van de door de Minister genoemde „Commissie Tandheelkundige Vraagstukken” heeft oorspronkelijk ook schrijver dezes deel uitgemaakt. Hij heeft ontslag verzocht en verkregen, in juli 1953, naar aanleiding van het feit dat de Regering in *afwijking* van het advies dat deze door haar ingestelde Commissie had uitgebracht in zake de onbevoegd praktiserenden, zonder motivering aan die Commissie, een tegenovergestelde mening in de Kamer tot uiting had gebracht.

In zijn ontslagschrijven verklaarde hij onder meer niet te kunnen begrijpen hoe onder zulke omstandigheden een Regering in de toekomst nog onafhankelijke adviseurs zou kunnen vinden.

Tot slot en verheldering moge nog dienen een uittreksel uit het „Jaarverslag 1953” van de Vakbond voor Tandtechnici:

„Vervolgens nam spreker (de heer H. K o r t e), algemeen secretaris van het N.V.V., de positie van de tandtechnicus onder de loupe. Hij vond, dat deze kon verbeteren door formatie van een vakgroep „Volksgezondheid” en deze vakgroep onder te brengen in een grotere organisatie, met name „Mercurius”. Stilstaande bij enkele actuele onderwerpen wees K o r t e op de noodzakelijkheid voor de leden om bij elke belangrijke stap, die zij in hun vak ondernemen, het advies van de Vakbond te vragen.

Spreker constateerde, dat het tandartsenberoep op het ogenblik te veel vercommercialiseerd is, waardoor het belang van de patiënt in het gedrang komt.

Het bleek, dat K o r t e meer heil ziet in inschakeling van tandtechnici als hulpkrachten in het tandheelkundig proces en zegde hier-toe bij voorbaat de steun van het N.V.V. toe. Als reactie op deze rede kwam o.m. het volgende uit de vergadering naar voren:

Het zal niet meevallen om bij de Regering een wetswijziging te bereiken, waarin de bevoegdheden van de tandtechnicus — zoals K o r t e

die graag zou zien — zijn vastgelegd. **K o r t e** antwoordde hierop, **dat dit een kwestie is van organisatie en kracht en kon niet nalaten nogmaals te wijzen op de noodzakelijkheid van vak-groepsgewijze onderbrenging in een grote organisatie.**”

Wij menen dat dit „onderbrengen” in een grotere organisatie inmiddels is geschied en gebleken is thans dat de feiten de heer H. K o r t e in het gelijk hebben gesteld! En zo is het — ongelukkigerwijze — ondanks alle mogelijkheden die heden zouden zijn te verwezenlijken, wanneer men het vraagstuk der Sociale Tandheelkunde zou aanpakken op energieke, deskundige en onbevooroordeelde wijze, toch de vaste overtuiging van schrijver dezes dat hij moet eindigen zoals hij is begonnen:

„Meanwhile, the outlook for the dental health of the nation is grim . . .”